

До разової спеціалізованої ради ДФ 74.053.026
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2)

Відгук

**офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю
Пшемінської Лариси Олександрівни:
«Педагогічні ідеї М.Д. Леонтовича в контексті розвитку вітчизняної
музичної освіти (1877 – 1921 рр.)»,
представленої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки
у разову спеціалізовану раду ДФ 74.053.026
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини**

Актуальність дослідження. Формування інноваційної гуманістичної парадигми активізує необхідність звернення науковців до осмислення проблем, пов'язаних з активністю креативної особистості. Майстер формує універсальні цивілізаційні змісти, є рушійною силою духовних процесів. Персонологічні опуси займають центральне місце в мистецтвознавстві, етнології, історії, педагогіці та ін. дисциплінах. Вчені висвітлюють провідні віхи практики метрів (В. Бондарчук, Т. Гусарчук, Г. Карась, Л. Кияновська, О. Овчарук та ін.), вивчають їх вплив на перебіг соціокультурних явищ України (С. Бойко, О. Литвин, Л. Микуланинець, Н. Науменко, Л. Сенік та ін.), характеризують напрацювання (Н. Гуральник, І. Задорожний, М. Качур, Т. Росул, Ю. Соколовський та ін.).

Нині музична педагогіка потребує студій, котрі б розглядали життєтворчість видатних людей нашої держави. Вона фіксує здобутки попередніх епохальних періодів, містить вагомий концептуальний потенціал, здатний окреслити шляхи реформування сучасної мистецької освітньої галузі. У цьому аспекті знакова постать М. Леонтовича – композитора, вчителя, диригента, громадського діяча. Його багатогранне суспільне служіння

поставало об'єктом пізнання багатьох вітчизняних дослідників (І. Барановська, Н. Кушка, І. Мартиненко, А. Якимчук та ін.). Втім, попри представлені надбання гуманітаристики, існують лакуни, пов'язані з осмисленням музично-педагогічних ідей майстра, знаходження шляхів їх впровадження до національної системи навчання. Кваліфікаційна праця Л. Пшемінської заповнює вказані прогалини, відкриває можливості еволюції НУШ, тому, безумовно, актуальна.

Наукова новизна результатів, їх достовірність. Провідні тези, задекларовані дисертанткою, аргументовані, відповідають логіці, змісту роботи, сформованим завданням, опираються на усталені положення історії педагогіки, прогресивні розвідки українських вчених. Серед позицій наукової новизни, особливо значущі ті, які характеризуються «уперше», а саме: здійснено цілісне дослідження музично-педагогічної діяльності, педагогічних ідей М. Леонтовича; з'ясовано передумови й чинники формування світогляду та музично-естетичних цінностей педагога-композитора; розроблено авторську періодизацію музично-педагогічної діяльності митця; проаналізовано його педагогічну спадщину; окреслено перспективи екстраполяції педагогічних ідей М. Леонтовича в нинішню практику вітчизняної музичної освіти (с.26). Також Лариса Олександрівна уточнила відомості щодо біографії метра, систематизувала джерельну базу означеної квестії, оприлюднила маловідомі архівні документи й т.д. Таким чином було отримано модерне знання, котре має істотне значення для спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки.

Практичне значення одержаних результатів. Аналіз дисертації встановив її практичну цінність. Положення дослідження варто залучати займаючись з дітьми, котрі мають особливі навчальні потреби (аутизм, синдром Дауна), використовувати на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ. Праця може стати методичною основою викладання дисциплін «Історія української музики», «Педагогіка», «Історія української музичної педагогіки», «Хорознавство» та ін.; при розробленні інноваційних дидактичних предметів. Матеріали розвідки доречно вводити у процес проходження здобувачами освіти

педагогічної практики, виконуючи творчі проєкти, здійснюючи музично-просвітницьку, профорієнтаційну діяльність.

Оцінка змісту дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам. Рецензована робота має чітку, логічну будову, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожної структурної частини, загальних висновків, списку використаних джерел (461 позиція), додатків. Дисертація відповідає встановленим науковим вимогам. Авторкою вірно сформульований об'єкт, предмет, мета праці, вони конкретизовані завданнями, вирішені у висновках.

Концепція дослідження відображає два дослідницькі вектори – висвітлення, осмислення особливостей музично-педагогічної творчості М. Леонтовича, виявлення перспектив їх впровадження в сучасну систему національної освіти. Застосувавши біографічний підхід як генеральний методологічний принцип, Лариса Олександрівна зуміла віднайти необхідний баланс між об'єктивністю життєписного фактажу та власним тлумаченням, узагальненням. Це сприяло: реконструкції, експлікації досягнень маестро; з'ясуванню культурно-історичної сутності його практики; ґрунтовному розумінню мистецької ситуації кінця ХІХ – першої третини ХХ століття.

Серед магістральних напрямів наукового пошуку Л. Пшемінської варто відзначити наступні: аналіз історіографії, джерельної бази дослідження; цілісне осягнення становлення, розвитку особистості М. Леонтовича; виокремлення періодів музично-педагогічної роботи метра, розкриття її змісту; обґрунтування можливостей введення педагогічних поглядів майстра у освіту сьогодення.

Важливо відмітити, імплементуючи наукові завдання, дисертантка використовує вагоме теоретико-методологічне підґрунття. Опираючись на постулати відомих українських вчених, які здійснили розвідки з означеної проблематики, здобувачка моделює монолітну систему педагогічних ідей М. Леонтовича. Продукований алгоритм можна застосувати опановуючи напрацювання багатьох українських митців.

Архітектоніка кваліфікаційної роботи раціональна, структурована. Виклад матеріалу, спосіб його концептуалізації, глибина доведення провідних

положень свідчать про їх вагомість для сучасної музичної педагогіки. Характерна ознака студії – інтегрованість до існуючої парадигми національної гуманітаристики.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження» авторка проаналізувала, систематизувала наукові публікації, присвячені розмаїтим вимірам життєтворчості майстра. Лариса Олександрівна виокремила п'ять груп джерел, що стали базою представленої розвідки. Цінним є розкриття прогалин, які потребують комплексного вивчення (зокрема осмислення надбань тутьчинського періоду, усвідомлення спадщини метра в історико-педагогічному вимірі й т.д.).

Осмислення праць уможливило реконструювати хронологію родоводу М. Леонтовича, висвітлити сімейну атмосферу (родина доклалася до формування його креативної, бутійної позиції); окреслити специфіку функціонування освітнього процесу Подільської духовної семінарії (Микола Дмитрович тут отримав фундаментальні загальноосвітні, музичні знання, вперше проявив національно-свідому громадську позицію); виявити провідні інституції та персоналії, які посприяли розквіту таланту маестро (вдосконалення в Шаргородському духовному училищі, Кам'янець-Подільській духовній семінарії, Петербурзькій придворній хоровій капелі; творчі контакти з М. Лисенком, навчання у Б. Яворського, К. Стеценка, автодидактизм). Завдяки масштабному корпусу наукових матеріалів Ларисі Олександрівні вдалося осягнути парадигмальні засади онтології митця. Безумовне досягнення даного розділу – виділення періодів музично-педагогічної діяльності М. Леонтовича.

Перший розділ роботи продемонстрував глибинність проникнення Л. Пшемінської у проблематику дисертації; ґрунтовне володіння багатоманітними підходами гуманітаристики; вміння аналізувати наукові джерела; здатність класифікувати, узагальнювати інформацію, формулювати самостійні, оригінальні висновки.

Другий розділ «Зміст музично-педагогічної діяльності та творчої спадщини М.Д. Леонтовича» розкриває сутність поняття «музична освіта»,

відтворює цілісну картину процесу становлення, розвитку української системи навчання від доби Київської Русі до початку ХХ століття. Дані відомості підтверджують позицію: практика Миколи Дмитровича, з одного боку, стала логічним продовженням поступу українського шкільництва, з іншого – мала яскраво виражену інноваційну ознаку. Авторка також вияснила основні форми, принципи педагогічного служіння майстра, довела, що воно увібрало національно-духовні концепти, завдяки чому актуальне і в нинішніх освітніх реаліях.

Особливою вагомістю й прогресивністю означений третій розділ праці «Педагогічні ідеї М.Д. Леонтовича та перспективи їх упровадження у сучасну практику вітчизняної музичної освіти». Дисертантка виділяє найбільш прогресивні, з позиції дидактичних тенденцій сьогодення, переконання метра. Ключовими є: інтеграція (через асоціативні співвідношення світлотіней і кольорів, звучанням музичного опусу, музичну театралізацію, застосування різних типів уроків), залучення учнів до вивчення, збирання, популяризацію зразків українського пісенного фольклору. Цінними є позиції підрозділу 3.2. Здобувачка обґрунтовує суголосність творчих поглядів маестро тенденціям розвитку загальної мистецької освіти. Лариса Олександрівна запропонувала методичні рекомендації, де детально висвітлила специфіку використання спадщини майстра при роботі зі школярами.

Висновки ілюструють результати дослідження, підтверджують наукову новизну отриманих здобутків. Аналітичним шляхом Л. Пшемінська розв'язала провідне завдання студії – вичерпно охарактеризувала педагогічні ідеї М. Леонтовича в контексті розвитку національної музичної освіти кінця ХІХ – першої третини ХХ століть.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях авторки. За результатами студії Ларисою Олександрівною було опубліковано 19 публікацій, серед яких 17 – одноосібні; із них – 5 статей у фахових журналах України, 1 – зарубіжному періодичному виданні, 11 – апробаційного характеру, 2 – додатково

відображають позиції роботи. Розвідки, що мають співавтора містять чітко вказаний особистий внесок здобувачки. Різні аспекти дисертації обговорювалися, отримали позитивну оцінку на наукових конференціях, засіданнях кафедр педагогіки та освітнього менеджменту, музикознавства та вокально-хорового мистецтва, звітних наукових конференціях Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2018–2022).

Зауваження та дискусійні моменти. Переходячи до полемічної частини відгуку відмітимо, що вона вмотивована не стільки недоліками, скільки позитивними сторонами рецензованого тексту, відтак покликана розвивати найбільш перспективні, актуальні, на нашу думку, напрями дослідження.

1. Теоретичною базою дисертації є фундаментальні українські наукові джерела. Проте здобутки західноєвропейської гуманітаристики, зокрема персонологічні розвідки, Л. Пшемінською не враховано.

2. Усвідомлюючи вагомість креативної спадщини М. Леонтовича, вбачаємо доречним в додатках дати повний список його напрацювань, вказати місце знаходження рукописів у бібліотеках України.

3. Чи можете Ви назвати сучасних вчителів-практиків, котрі здійснюють освітню діяльність опираючись на педагогічні ідеї М. Леонтовича?

4. Наскільки суголосні нинішні національні процеси розвитку мистецької освіти, зокрема ті, які започаткував М. Леонтович, європейським культурним тенденціям?

Проте зрозуміло, висловлені критичні зауваження, поставлені запитання не варто розглядати такими, що впливають на загалом високу позитивну кінцеву оцінку. Зважаючи на інформативність розвідки, ґрунтовність, розмаїття залученого матеріалу бажано видати її окремою монографією.

Загальний висновок. Підсумовуючи опонентський відгук зазначимо: повнота, послідовність розкриття теми, новизна, серйозність джерельної бази, цілеспрямованість загальної логіки, чіткість теоретичного, практичного призначення кожного розділу й підрозділу дають підстави вважати кваліфікаційну працю Л. Пшемінської «Педагогічні ідеї М.Д. Леонтовича в

контексті розвитку вітчизняної музичної освіти (1877 – 1921 рр.)» самостійною, завершеною студією. Робота відповідає вимогам МОН України до даного виду досліджень, а його авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету

Леся Микуланинець

Підпис засвідчую
(вчений секретар МДУ)

Оксана Королович